

Bekering gemeente Wijdmeren tot de iep loopt als een trein

Arboretum rond Oostelijke Vechtplassen telt grootste soortenverzameling

In vijftien jaar tijd is het iepenbestand in Wijdmeren gegroeid van een handjevol bomen naar meer dan 600 exemplaren en 65 verschillende soorten. Dit iepenarboretum, dat zich over de hele gemeente uitstrekt, heeft op het hele Europese vasteland zijn gelijke niet. De boom blijkt het prima doen op de zure 'rotgrond' in de gemeente.

Auteur: Bart Mullink

Het zal waarschijnlijk nog maar een jaar of vijf, zes duren of de duizendste iep gaat de grond in, denkt beheerder Martin Tijdgat. Hij is namens de gemeente verantwoordelijk voor de iepenaanplant. Daarvoor kiest hij zoveel mogelijk moderne, uit veredelingswerk afkomstige klonen en botanische soorten. Met een groot project, waarvan deze winter de laatste fase werd afgerond, is de gemeente weer 138 iepen en vijftien rassen van deze boom rijker geworden. Groenaannemer Dennis Weissenbach maakte een twee kilometer lange iepenlaan van de 's-Gravelandsevaartweg tussen de Loosdrechtse Plassen en Hilversum, met alleen op twee markante punten een zilverlinde 'Doornik'. Dezer dagen is Weissenbach vooral druk met water geven. Door het droge voorjaarsweer heeft hij er al een tijdje de handen aan vol. 'In de zomer is er minder plantwerk. Het wekelijks water geven in zo'n periode is welkom voor de continuïteit.' Aan bomen die in de twee voorgaande fasen zijn geplant, heeft hij intussen ook al snoeiwerk verricht.

Contractvorm

Dat Weissenbach voor alle drie fasen van het project zowel de bomenaanplant als de verzorging in de eerste twee jaar gegund kreeg, bracht bij de gemeente een denkproces op gang over nieuwe geïntegreerde contractvormen. Hoewel het er in de praktijk wel op lijkt, is daarvan hier geen sprake. De verzorging is geregeld in een ander contract, dat – min of meer toevallig – met dezelfde aanneemer is afgesloten. Tijdgat schetst het probleem dat zich kan voordoen als de verzorgende partij een andere is dan degene die de bomen heeft geplant. 'Als de bomen het niet goed doen, krijg je discussie over de vraag of dat ligt aan het planten of aan

tekortschietende verzorging.'

De iepen in Wijdmeren geven trouwens weinig aanleiding voor dit soort discussies. De bomen, ook de exemplaren die pas afgelopen winter zijn geplant, staan mooi in het blad, stelt Weissenbach tevreden vast. De bomen aan de 's-Gravelandsevaartweg uit de eerste twee fases, die in de voorgaande jaren zijn uitgevoerd, blijken aardig gegroeid. 'Hartstikke leuk om te zien,' zegt hij trots. 'Let wel,' voegt hij daaraan toe, 'voor een iep geldt: lelijk eendje, mooie zwaan.' Oftewel: na een jaar of vijf, zes zijn ze nog mooier.

Dat ze het goed zouden doen, had Tijdgat wel verwacht, gezien de ervaring met oudere projecten. 'Slechts een enkel ras groeit slecht, zoals *Clusius*, die last heeft van de geringe hoeveelheid voedsel in de bodem.' Bijmesten kan een oplossing zijn, maar dat moet vooral iets blijven voor de eerste twee jaar, vinden ze allebei. Daarna moet de boom bij wijze van spreken op eigen benen kunnen staan.

'Sommige bomen zijn weinig ziektegevoelig, andere vreet de kever niet'

Infectiekans

Maximaal tien iepen van één ras, was het devies aan de 's-Gravelandsevaartweg. 'Plant je één soort, zoals vroeger heel gebruikelijk was, en komt daarin iepziekte, dan loop je het risico dat je alle bomen kwijtraakt', weet de gemeenteman. Het planten van verschillende rassen door elkaar moet de infectiekans minimaliseren. De gevoeligheid voor de ziekte verschilt van soort tot soort, net als de aantrekkelijkheid voor de iepenspintkever die de fatale schimmelziekte overbrengt. 'Er zijn erbij die hij niet vreet. Bovendien vinden we het gevarieerdere aangezicht dat ontstaat met verschillende iepen positief.'

Als een relatief gevoelige boom wordt omringd door een variatie aan soorten, zullen de kever en de ziekte zo'n boom wellicht niet bereiken, of niet in die mate dat de boom er ziek van wordt. 'Hoewel het nooit nul wordt, durven wij als gemeente het risico zo wel te nemen. Omdat wij een zo gevarieerd mogelijke verzameling willen laten zien, planten we bijvoorbeeld ook de traditionele Hollandse iep. Deze is met zijn brede kroon bij uitstek verantwoordelijk voor het van oudsher bekende beeld van de typische Hollandse iepenlaan. We weten dat deze slecht tegen de agressieve iepziekte kan, maar denken dat hij door onze aanpak de ziekte niet gauw zal krijgen. Sinds 2003 hebben we per jaar tussen de nul en één procent iepziekte in onze bomen.' De gemeente zit er in elk geval bovenop en monitort bijvoorbeeld de keverdruk met vijf feromoonvallen.

Martin Tijdgat

Trauma

Het trauma van de grote kaalslag door de iepziekte lijkt voorbij. Gemeenten hebben het probleem onder controle, ziet ook Ronnie Nijboer van kwekerij Noordland, een grote iepenleverancier. Noordland leverde ook de meeste iepen voor de 's-Gravelandsevaartweg in Wijdmeren. Een combinatie van minder gevoelige rassen en geregelde controle blijkt een adequate oplossing. Welke rassenkeus verantwoord is, hangt volgens hem wel af van het beoogde gebied. Openbaar groen wordt over het algemeen goed in de gaten gehouden, maar in sommige bossen kunnen zieke iepen nog wel een tijd blijven staan voor ze worden opgeruimd. In de nabijheid daarvan beveelt hij alleen de meest resistente rassen aan.

De iepen uit de eerste fase zijn al flink gegroeid.

Meer dan een generatie duurde het, zo zag deze iepenspecialist, voordat angst plaatsmaakte voor herwaardering. Een opmerkelijk aspect is dat zieke iepen in het verleden vaak werden vervangen door essen. Nu houdt onder die boomsoort de essentaksterfte huis en worden zieke essen op grote schaal vervangen door andere boomsoorten, waaronder iepen.

Ook Wijdmeren, waar de es de meest voorkomende boom is, heeft ermee te kampen. Veel essen die door de fatale schimmelziekte geveld zijn, zullen de komende jaren plaatsmaken voor iepen. Dit kan de toch al spectaculaire iepencollectie de komende jaren een verdere impuls geven. Met de beoogde duizend exemplaren moet de iep over enkele jaren het beoogde stabiele aandeel hebben bereikt in

HUZARENSTUKJE

Het werk aan de 's-Gravelandsevaartweg in Wijdmeren was organisatorisch een huzarenstukje. Het werd vanaf 2014 uitgevoerd in drie fasen. Oude populieren werden gerooid en ook verdwenen er zes linden: twee omdat ze in de weg stonden voor een rioolput, vier omdat ze in een matige staat verkeerden. Twee nieuwe linden kwamen terug voor het beeld. Het rooien van de oude bomen en het planten van de nieuwe, in opdracht van de gemeente Wijdmeren, gebeurde afgelopen winter tijdens de derde fase, in combinatie met de aanleg van een nieuwe beschoeiing voor de drukbevaren 's-Gravelandse Vaart (opdrachtgever: Plassenschap Loosdrecht). De oude bomen, hoofdzakelijk populieren, werden net als in de eerste twee fases rap ontmanteld en meteen erachteraan werden de nieuwe geplant. Het werd de gww-aannemer die gelijktijdig aantrad niet makkelijk gemaakt. Om de hinder voor het verkeer te beperken, moest de aanleg van de beschoeiing vanaf het water gebeuren, met ook nog passerend pleziervaartverkeer. De eerder uitgevoerde tweede fase aan de noordzijde (richting Hilversum) bracht een andere bijzondere uitdaging met zich mee. Woningen en bedrijven, waaronder drie tuincentra en een grondwerkingsbedrijf, moesten gedurende het gehele project bereikbaar blijven. De uitvoering duurde precies zoals afgesproken een week. Dat een deel van de weg onder het beheer valt van de provincie Noord-Holland maakte het bestuurlijk wat ingewikkelder, maar dit bleek gelukkig een formaliteit, die met goed ambtelijk overleg in een handomdraai was geregeld. Het langst (een hele maand) duurde de uitvoering van de eerste fase aan de zuidzijde van de weg (richting Loosdrecht). Hier werd meteen een complete wegrenovatie uitgevoerd, inclusief rioolwerk. Langs dit stuk staan woningen, die bereikbaar moesten blijven. Veel bewoners hebben aan de overkant van de weg een privésteiger. Er werd contractueel vastgelegd wat ze wel en niet mogen doen om berm en talud bij hun steiger te verfraaien.

Uitgeklede populieren worden weggetakeld (fase2).

Met behulp van een HGM werden afgelopen winter de oude populieren gerooid.

Ulmus 'San Zanobi' langs de vaart.

Ulmus 'Karagatch'.

Twee werken die tegelijk zijn uitgevoerd: de nieuwe oeverbeschoeiing en het planten van iepen.

het totale gemeentelijke bomenbestand van 9500 stuks.

Botanische tuin

Meestal ziet Nijboer klanten kiezen voor een combinatie van een paar resistentere rassen die qua beeld goed bij elkaar passen; vaak twee of drie. De aanpak van Wijdmeren, zo weet hij, is uitzonderlijk en hoort bij de ambitie om de iep als soort in

de volle breedte te laten zien. Het is feitelijk een over de openbare ruimte verspreide botanische tuin. Er wordt nog gesproken over de mogelijkheid om de iep officieel onderdeel te maken van de Nationale Plantencollectie. Een 'zusje' groeit op de noordelijke IJ-oever in Amsterdam. Maar met alle bomen bij elkaar lijkt dit arboretum iets meer op een traditionele botanische tuin. De teller reikt hier minder ver: tot 40 rassen.

ACHTERGROND

PRIMEUR ZWARTE IEP

Wie een blik werpt op de bomen langs de 's-Gravelandsevaartweg, ziet al snel dat iepenrassen flink kunnen verschillen. Zo valt *Ulmus* 'San Zanobi' op door zijn klein bladeren (5-8 centimeter). Bijzonder is ook *Ulmus* 'Karagatch' (zwarte Turkse iep), die als volwassen boom donkergroen blad heeft en zo'n dichte en zware structuur in de zware en hoge bolronde kroon, dat het onder een laan van deze iepen erg donker kan zijn. Voor zover bekend is het de eerste locatie in Nederland waar dit ras is aangeplant. Hoe ze het doen in Nederland en hoe resistent ze zijn tegen de iepziekte, moet bij nieuwe rassen vaak nog blijken. Drie iepen die uit Italiaans veredelingswerk afkomstig zijn en die zeker felle weerstand zullen bieden, zijn Plinio, San Zanobi en Fiorente. De beroemde maar kwetsbare Hollandse iep is er in twee variëteiten: *Ulmus x Hollandica* 'Groeneveld' en 'Belgica'. Verder zijn vooral klonen gebruikt die door iepenexpert Hans Heybroek zijn ontwikkeld, tot en met 'Stavast'.

De iepencollectie van Wijdmeren is ook digitaal te bezoeken:

<https://wijdmeren.cobra360.nl/index.php?@iepen>.

Weissenbach vindt dat Wijdmeren toch een onnodig risico neemt aan de 's-Gravelandsevaartweg. 'De aanplant bestaat vrijwel helemaal uit iepen, terwijl er zoveel boomsoorten zijn die er prima tussen hadden kunnen staan.' Tijd gaat blijken daar niet eens heel anders tegenaan te kijken. Hij denkt dat zo'n vergaande variatie vanaf nu vanzelfsprekend zal zijn bij te ontwerpen projecten. 'Dit was nog een oud plan.' Hoe meer variatie, hoe beter, blijkt het nieuwe motto. 'De bekende lanen met hun karakteristieke Hollandse iepen, vooral in het buitengebied van Groningen, Friesland en de kop van Noord-Holland, zien er prachtig uit. Maar de tijd dat we die bomen probleemloos in grote groepen bij elkaar konden planten, is voorbij.' Als een gevarieerder beeld beter bevalt, is dat dus zowel een voordeel als een geluk bij een ongeluk.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/26756/bekering-gemeente-wijdmeren-tot-de-iep-loopt-als-een-trein